

UESKA

IA-IA ATZO ARTEKO GURE URI EUSKALDUN AUNDIA.

(Nere adiskide Kareaga'tar Gotzon Markiña'ko Alkate Jaun berriari)

(Idatz-lan au Iruña'ko "Diario De Navarra"n, argitaratu-berria da. Orregaitik dator Naparroa'ko Euskeraz. Baiña Bizkaitarrek ez dabe, bera ulertzeko, zailtasunarik izango).

Joan dan astean, irakurle adiskideok oroituko duzuten bezala, gure Errege izendako III Santxo "Nagusiak" Aragoi Euskal-erriatik betirako nola moztu zigan azaltzerakoan, Ueska uri bikañaren EUSKALDUNTASUNAZ oroitu nintzen, eta gaurko ariketaren gala Ueska Uriaren Euskalduntasun ori izengo nuela itz-eman nizuen.

Izanere, andik, Ueska'tik, dokumentu zar batzuekin etorria bait nauzute: amalaugarren, amabosgarren, amaseigarren eta amazpi- garren mendeetako dokumentuekin, ainzuzen: mende oietan Ueska'n Euskeraz itzegiten zela, ziurki egizatzen diguten dokumentue- kin!

Ba, dokumentu guzti oien artetik, amaseigarren mendeko bat aukeratu dut idazlan ontarako, eta ori da gaur emen agertu nai nizue- kena, bera bait dugu denetan borobillena, eta, orregatik, orain, gogo atsegiñez aztartzen ari naizena.

Nik ekarritako dokumentu oiek denak, latinez dute sarrera, orduan oraindik latina bait zen izkuntza txukuna.

Ona gure onen sarrera: "OSCAE IN DIE XXV APRILIS ANNO MDLXI": "Ueska'n, 1961'ko Jorriaillaren 25'ean".

Nongotasuna ta noizkotasuna orrela eman ondorean, dokumentu orrek bere zergaitia azalduko digu: "LA ADMISION DE NUEVOS CONFRADES CORREDORES".

Artekari berri oien onartzea, "EODEN DIE (egun berean), LLAMADO CONVOCADO Y JUNTADO EL CAPITULO DE LOS MUY MAGNIFICOS SEÑORES PRIORES DE LA CONFRADIA VUGARMENTE DICHA DE MERCADERES DE LA CIUDAD DE HUESCA SO LA ADVOCACION DE NUESTRA SEÑORA DE LASALA Y DEL SEÑOR SAN FRANCISCO", egiñ ornen zen.

Ez dizuet zuen begien aurrera alperrik ekarri esaldi orren aipu luze ori. Garrantzi aundikoa den zerbaite eskeintzen bait digu bere barruan: Batzar artan Jaun aiek berealaxe agindu zutena ez zela UESKA'KO PPROBINTZIARENZAT agindua izan, UESKA'KO URI BERBERATENTZAT BAIZIK: Ueska Uriko "merkaderes" edo salerosleen kofradiko artekerientzat.

¿Zer izen zen ordea, ori garbi utziz gero, Jaun aaltsu aiek agindu zutena? Auxe:

"Artekari berri aietatik inork ez zuela legearen aurkako deus ontzat artuko, eta, bereiziki, "NI HABALARA EN GERIGONZA, BIZCAINO, NAVARRO, NI EN OTRO EXTRAÑO LENGUAJE, SINO EN NUESTRA LENGUA MATERNA".

¿Oartu zara zenbaitaiañako burugabekeri sineskaitza sartu erazi zioten esaldi ortan Jaun arropuz aiek beren notario edo baratariari?

- "Jerigonza", Aragoi'ko Erromantze onuragarriari esan zioten. Ueska'n, XIV eta baita XV mendeetako dokumentuak Aragoi'ko Erromantze ortan idatzi ziren. XVI'ean, Lasala'ko Andramari'ren ardurapeko Jaun Salerosle aiek, ez zuten lotsaren apurrik izen, beren lurraldean sortutako izkera arri orrelako gaitzizen lotsagarri bat eras- teko: jerigonza"!).

Saiaketa latza egin bait zen II Felipe Erregeaz gero Aragoi gaz- telerartzeko.

- Euskera, Erromantze guztiak beño askoz zarragoa zuten Ara- goi'en Jaun aiek. Euskera beraren altzoan eta latina gaizki ikasi eta okerrago agoskatzen zuten Aragoi'ko euskaldunen ezpaitaiañ jai

bat zen Erromantze zaar ura. Euskera zuten Jaun aiek beren lurral- deari izena ("Ara"- "Goi") eta, izenaz gañera, izatea bera eman zion izkuntza. Alatagutziz "erbesteko izkuntza" "lenguaje extraño" esan zioten: "no hablará gerigonza, bizcaino, navarro, ni otro extraño len- guaje sino en nuestra lengua materna".

- "Bizcaino" eta "Navarro". ¿Bi izen, izkauntza bat berarentzat! Jaun aiek, Bizkaitarrek eta Naparre euskera berdiña egiten ez zute- la, ¿oartu ziren? Ez dut uste.

XVI mende artan, "Lengua Bizcaína" euskaldun guztien izkun- tzari, ots, Euskera Osoari, esaten zitzaion, lenxeago "Lengua Nava- rra" — "Lingua Navarrorum" esan zitzaion bezala.

Era berean esan oi zitzaion XVI mende artan "Bizcaínos" Euskaldun guztiei.

Baiña dokumentu au idatzi zen garaiean, Naparrak izengo ziren, ezpairik gabe, Ueska'n zebiltzen "Bizkainorik" geienak. Orregatik seguruaski erantsi zitzaion "NAVARRO" dokumentu ontako "BIZ- CAINO"ri.

Ta, orrela, Jaun aiek, beraiek ortzeke noski, gure Euskera, naiz tokiz-toki nako ezberdiña izen, izkuntza bat bakarra dela oroiterazi ziguten.

- "Lengua materna" izendatzen dute Ueska'ko aragoitar aiek, erbestetik ez indarkereirik aski erabili gabe — sartu zitzaion Gaztelerari. Lotsagarria, benetan.

Jaun aien jardukerak, gure Euzkadi ontan berreun urte geroago beste Jaun batzuek erabili zutena dakarkit gogora: "Real Sociedad Bascongada de Amigos del País" zeritzan alkarte artako gure Zal- duntxoena.

Izanere, orain txit goraiatuak diren Zaldun aiek XVIII mendean, España'ko Unibersitateetan irakaskintza "en lengua materna egin bear zela" luzaro karraxika ibilliz gero, lortu zuten Uniberesitateek, Latini utzita, Gazteleraz erakusten astea. Ta, beraiek ere, Bergara'n Ikastetxe bikain bat sortu zutenean, bertan ¿nola ez? GAZTE- LERAZ IKASTEN ASI ZIREN.

Orduan ordea, Araba'ren ego-muturretik, Armiñon izeneko erri txiki politetik, gizaseme batek, Bergara'n "lengua materna" Gazte- lera ez baiña USKERA zela idatzi zien.

Ona Zaldun txorabiatu aien erantzun alua: Bergara'n "lengua materna", (España guztian bezala, jakiña), Gazteleraz zala. Ta, Euske- ra, "lengua doméstica" zala.

Iguingariagoak... ¿nor ote? XV mendean Ueska'ko saleros- leak?, ala XVIII'ean Bergara'ko Zalduntxoak? Denak era berdiñean! Auek aiña beste aiek ere!

Eta auxe izen bedi nere gaurko azkeneko lerroa, salerosle aien zaindari zen Andramari aren izengoitia, LASALA, izen euskalduna dela azpimarratzeko: Benaparroa'ko toponimo edo lurrizena bait da LASALA, eta ortik sortuak direla gero Euskalerrri osora zabaldu "diren" Lasala abizen ugariak.

Ueska'n oraindik naiz jakintsuek (¿, ?) La Sala idatzi — "Nue- tra Señora de Lasala" esaten dio erriak Andramari'ren irudi arri.

Geldi nadin emen. Au besterik ez bait zen, gaur, nere asmoa: XVI MENDEAREN BIGARREN ERDIA ONGI SARTURIK ZEGOELA ERE UESKA'N URIAN BERTAN ORAINDIK EUS- KERAZ ITZEGITEN ZELA, bein betirako argi jaririk uztea.

Ta, amaitzeko, begiak idazlan onen astapenarako lerroetara begiak zuzenduz, galde au: ¿XI mendeko Errege euskaldun baten txepelkeriz, gure Aragoi maite ori Euskalerritik betirako mozturik gelditu izatea ez al da negargarria?